

Mangel på kompetencer er en bremse for bæredygtighed i de offentlige indkøb

Undersøgelse om bæredygtige offentlige indkøb 2022
blandt kommunale og regionale indkøbschefer

April 2023

Om undersøgelsen

Det offentlige køber årligt ind for cirka 380 mia. kr. Udover at minimere klimabelastningen kan bæredygtige offentlige indkøb være medvirkende til at fremme en omstilling i retning af en bæredygtig produktion.

I 2020 fremlagde den tidligere regering sin [strategi for bæredygtige offentlige indkøb](#), der bl.a. foreslog reduktionsmål for offentlige indkøb, krav om anvendelse af miljømærker, beregning af omkostninger i hele produktets livsforløb samt kompetenceudvikling af indkøbere.

I forbindelse med strategien gennemførte IDA i november 2020 [en analyse](#) blandt kommunale og regionale indkøbschefer, som undersøgte potentialer og barrierer i forbindelse med offentlige grønne indkøb. Blandt de vigtigste resultater var:

- At der er et stort potentiale for at øge bæredygtigheden i kommunernes og regionernes indkøb, da kun en tredjedel ofte eller altid valgte det mest bæredygtige produkt.
- At den største barriere for grønne indkøb var prisen på bæredygtige indkøb samt manglende kendskab og kompetence.
- At det vigtigste, der kan gøres nationalt for at fremme bæredygtige offentlige indkøb kommunalt og regionalt, er nationale mål for andelen af grønne offentlige indkøb samt redskaber og værktøjer til at lette arbejdet med bæredygtighed, fx miljømærkning eller beregninger af CO₂-effekten ved indkøb.

Denne undersøgelse er en opfølgning på den tidligere analyse. Formålet er at undersøge bæredygtighed i den kommunale indkøbspraksis, hvordan dette har udviklet sig de seneste år samt hvilke fordele indkøbsfællesskaber mellem kommuner har eller kunne have.

Resultater

Undersøgelsens vigtigste resultater:

- Cirka en sjettedel af kommuner og regioner vurderer, at de har en høj grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis, mens yderligere 37 pct. har nogen grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis. Knap halvdelen – 46 pct. – har en lav eller meget lav grad af bæredygtighed i deres indkøb.
- Den store og voksende politiske opmærksomhed på bæredygtighed bliver ikke nødvendigvis omsat til konkrete handlinger. Mens andelen af kommuner og regioner, hvor der er høj politisk opmærksomhed på at fremme bæredygtige indkøb, er steget fra 62 pct. til 71 pct. i perioden 2020-2022, har der ikke været en tilsvarende stigning i andelen, der køber bæredygtigt ind i praksis : i 2020 var det 36 pct. af kommuner og regioner, der ofte eller altid valgte det mest bæredygtige produkt, mens andelen to år senere kun er steget med 2 procentpoint til 38 pct.
- Til gengæld er andelen, der har lavet en strategi for bæredygtighed steget markant – og undersøgelsen indikerer, at udarbejdelsen af bæredygtighedsstrategier kan bidrage til en mere bæredygtig indkøbspraksis.
- Der er især et forbedringspotentiale i forhold til at anvende totalomkostninger ved kommunale og regionale indkøb. Kun 17 pct., der ofte eller altid vurderer totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb, selvom det kan være en genvej til en grøn omstilling, som er både bedre og billigere.
- Kun en femtedel af kommuner og regioner vurderer, at de i høj grad har de nødvendige redskaber og kompetencer til at gøre indkøbene mere bæredygtige, mens 43 pct. svarer i lav grad eller slet ikke. Og der er en tæt sammenhæng mellem kompetencemangel og lav bæredygtighed: hele to tredjedele af kommunerne har en lav bæredygtighed, hvis de mangler redskaber og kompetencer, mens den andel falder til 19 pct., hvis de har de nødvendige redskaber og kompetencer.
- Indkøbsfællesskaber kan være en genvej til bedre, billigere og hurtigere grøn omstilling i kommunerne. Halvdelen af kommunerne mener ikke, at der er nogen væsentlige barrierer for at etablere indkøbsfællesskaber.

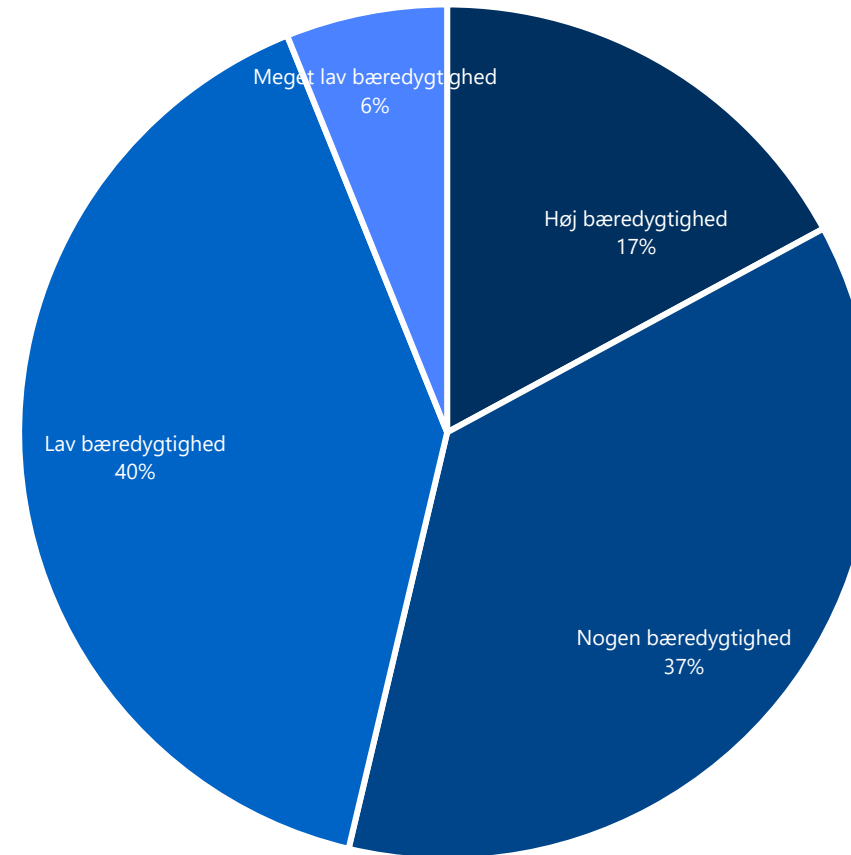
Kun en sjettedel af kommuner og regioner har en høj bæredygtighed i deres indkøbspraksis

17 pct. af kommuner og regioner har en høj grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis, mens yderligere 37 pct. har nogen grad af bæredygtighed. Knap halvdelen – 46 pct. – har en lav eller meget lav grad af bæredygtighed i deres indkøb.

Indekset for bæredygtige indkøb er udregnet som et gennemsnit af fem indikatorer vedrørende kommunernes og regionernes indkøbspraksis. Indekset er på en skala fra 0-10, hvor 0-2,5 = Ingen bæredygtighed, 2,5-5 = Lav bæredygtighed, 5-7,5 = Nogen bæredygtighed og 7,5-10 = Meget høj bæredygtighed.

Når man overfører disse resultater til landsplan har 15 kommuner en høj grad af bæredygtig indkøbspraksis, mens 35 kommuner har nogen grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis. Regionerne har alle enten en høj eller nogen bæredygtighed. De resterende 48 kommuner har enten en lav eller meget lav grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis.

Bæredygtig indkøbspraksis i kommuner og regioner 2022

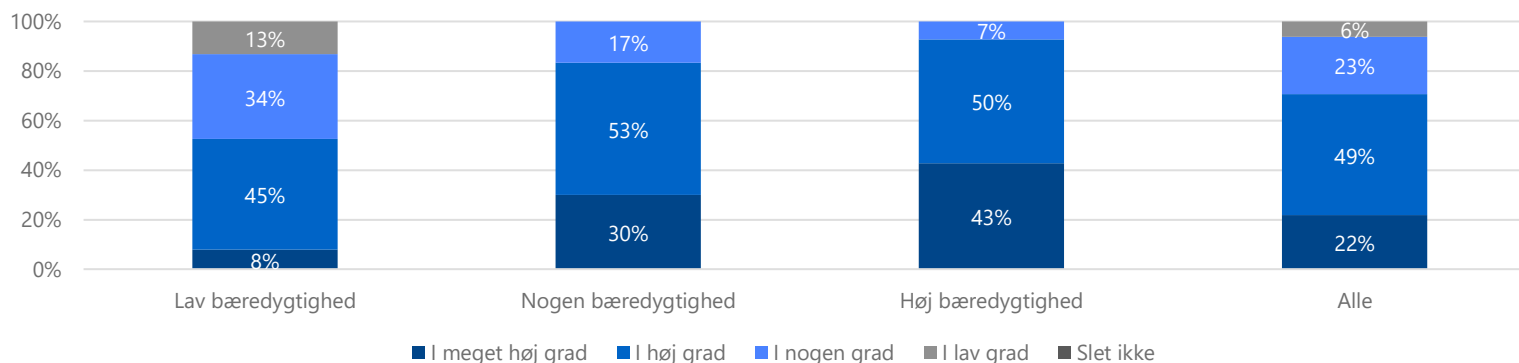

Den politiske opmærksomhed på grønne indkøb er høj, men kun en tredjedel har lagt en egentlig strategi for bæredygtighed

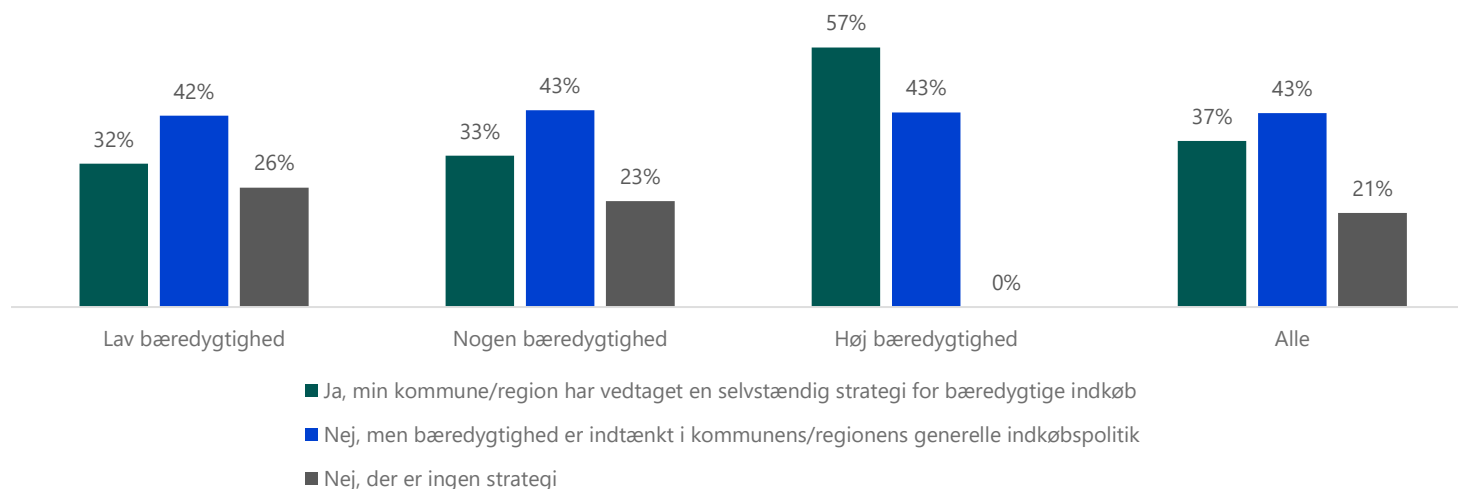
Der er stor politisk opmærksomhed på at fremme bæredygtige offentlige indkøb: i 71 pct. af kommunerne og regionerne er der en høj grad af politisk opmærksomhed på at fremme bæredygtige indkøb. Selv blandt kommuner og regioner med en lav grad af bæredygtighed i deres indkøb, har 53 pct. en høj grad af politisk opmærksomhed og yderligere 34 pct. har nogen grad af politisk opmærksomhed.

Mens den politiske opmærksomhed er høj, er den ikke i alle kommuner og regioner blevet udmøntet i konkrete strategier: kun en tredjedel (37 pct.) af kommuner og regioner har vedtaget en egentlig strategi for bæredygtige indkøb, mens bæredygtighed blandt godt 40 pct. er indtænkt i den generelle indkøbspolitik. Men andelen med en strategi for bæredygtighed er næsten dobbelt så høj blandt kommuner med en høj grad af bæredygtighed i deres indkøbspraksis.

I hvilken grad er der i din kommune/region politisk opmærksomhed på at fremme miljø- og klimamæssigt bæredygtige indkøb?

Har din kommune/region opstillet en strategi for miljø- og klimamæssigt bæredygtige indkøb?

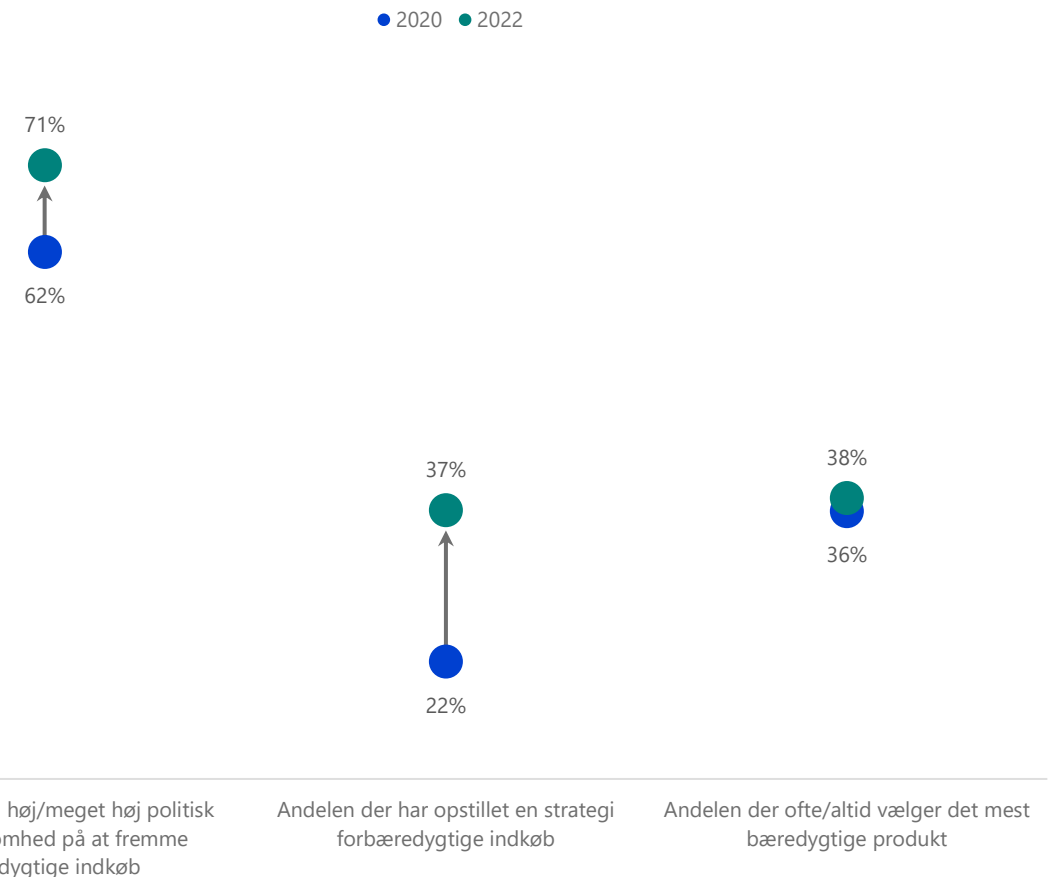

Mens det politiske og strategiske fokus er steget, er andelen der ofte vælger det mest bæredygtige produkt ikke fulgt med

Der har de seneste to år siden 2020 været en stor stigning i både den politiske opmærksomhed samt det strategiske fokus på bæredygtige indkøb i kommuner og regioner. Andelen af kommuner og regioner, hvor der er høj politisk opmærksomhed på at fremme bæredygtige indkøb er steget fra 62 pct. til 71 pct. – mens andelen af kommuner og regioner, der har opstillet en egentlig strategi for bæredygtige indkøb er næsten fordoblet fra 22 pct. til 37 pct.

Til gengæld har der ikke været en tilsvarende stigning i andelen, der i praksis køber bæredygtigt ind: i 2020 var det 36 pct. af kommuner og regioner, der ofte eller altid valgte det mest bæredygtige produkt, mens andelen to år senere kun er steget med 2 procentpoint til 38 pct. Politisk opmærksomhed og vedtagne strategier er med andre ord ikke tilstrækkeligt til at skabe grøn omstilling i kommuner og regioner.

Udviklingen i bæredygtige indkøb i perioden 2020-2022

Andelen med høj/meget høj politisk opmærksomhed på at fremme bæredygtige indkøb

Andelen der har opstillet en strategi for bæredygtige indkøb

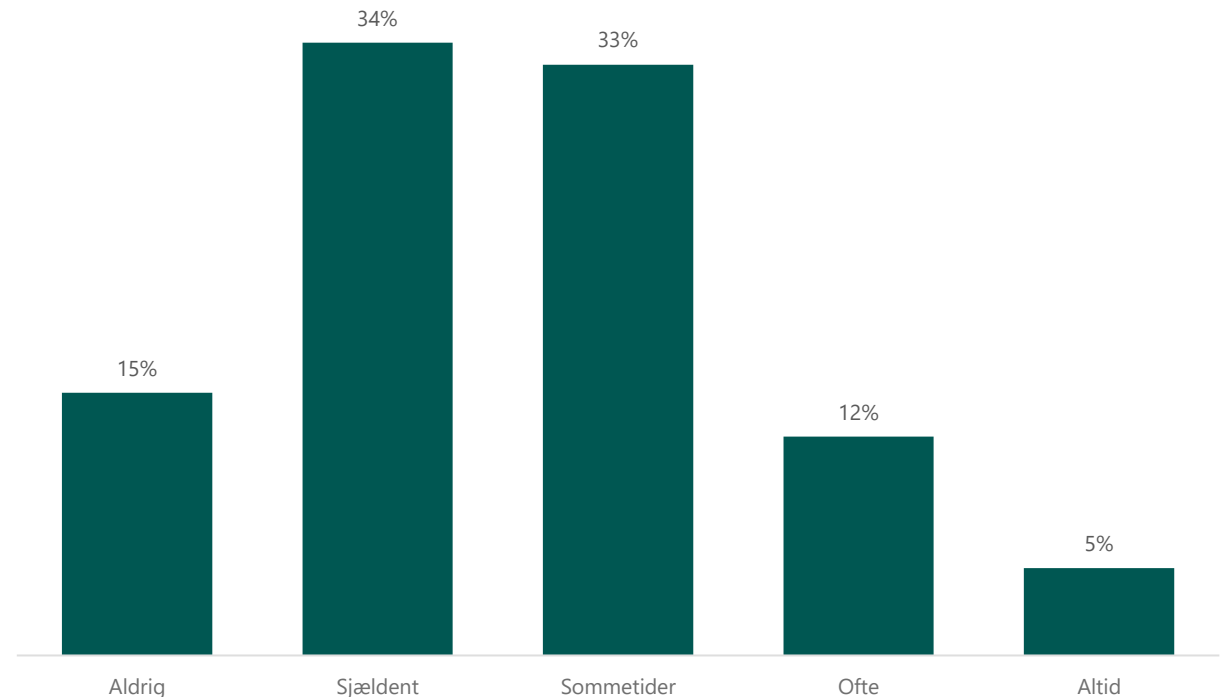
Andelen der ofte/altid vælger det mest bæredygtige produkt

Kun et mindretal vurderer totalomkostningerne ved indkøb - selvom det kan være en genvej til grøn omstilling

Der er især et stort forbedringspotentialer inden for anvendelsen af totalomkostninger: kun et mindretal på 17 pct. vurderer ofte eller altid totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb, mens 49 pct. aldrig eller sjældent gør det.

Hvor anskaffelses-omkostningerne kun er et udtryk for den umiddelbare købspris, omfatter totalomkostningerne også de efterfølgende udgifter til vedligehold, energiforbrug ol. – og dermed bliver de eventuelle økonomiske fordele ved bæredygtige produkter, fx i form af lavere energiforbrug og længere holdbarhed, også en del af prisen. Vurdering af totalomkostningerne er derfor en genvej til hurtigere, bedre og billigere grøn omstilling af de offentlige indkøb.

Hvor ofte vurderer din kommune/region totalomkostningerne i forbindelse med offentlige indkøb?

Eksempler på nye bæredygtighedstiltag iværksat i kommuner og regioner

"Der er etableret en klimafond som bl.a. kan udrede merudgifter til bæredygtige indkøb, der er dyrere end alternativerne."

"Vi gennemgår vores sortimentskontrakter og piler simpelthen de 'sorte' ud, hvormed vi kun muliggør valget af grønne produkter."

"Kommunen har formuleret en egentlig grøn transportplan, hvor målsætningen er at være emissionsfri inden 2030, også på eksterne leverandører."

"Vi har fjernet engangsting (bestik, vandflasker mv.)."

"Vi gennemfører en ekstern rapport om CO2-aftryk, blandt andet med udpegning af fem konkrete områder med de største potentialer."

"Vi har indført minimumsstørrelser på ordrer og leverancer, således at der ikke længere er dag til dag-levering, men leverancerne er samlet fx ugentligt."

"Vi er i gang med at kvantificere indsatsen ved at indsamle indkøbsdata og ganger op med CO2-aftrykket. De nye indkøbsplaner bliver lagt ud fra dette miljøregnskab. Målsætningen er at gennemføre en reduktion på 50 pct. i 2030."

"Krav vedrørende CO2-udledning er blevet et fast krav i kontrakter på Vej og Park-området."

"Kommunen gennemfører ikke længere udbud uden at miljø- og klimamæssig bæredygtighed indgår i udbudsmaterialet."

"Vi har etableret vores eget depot for genbrugsmøbler, hvilket har reduceret indkøbet af nye møbler. Derudover har vi lavet en take back-ordning i forhold til arbejdstøj."

"Vedvarende energi ved bygningsdrift."

"Vi gennemgår vores indkøbsaftalerne mere grundigt nu, for at finde noget der kan give udbytte i forhold til bæredygtighed."

"Vi kan mærke centralt, at opmærksomheden hos de decentrale indkøbere er stigende."

"Kommunen har bevæget sig fra biler til elcykler i hjemmeplejen."

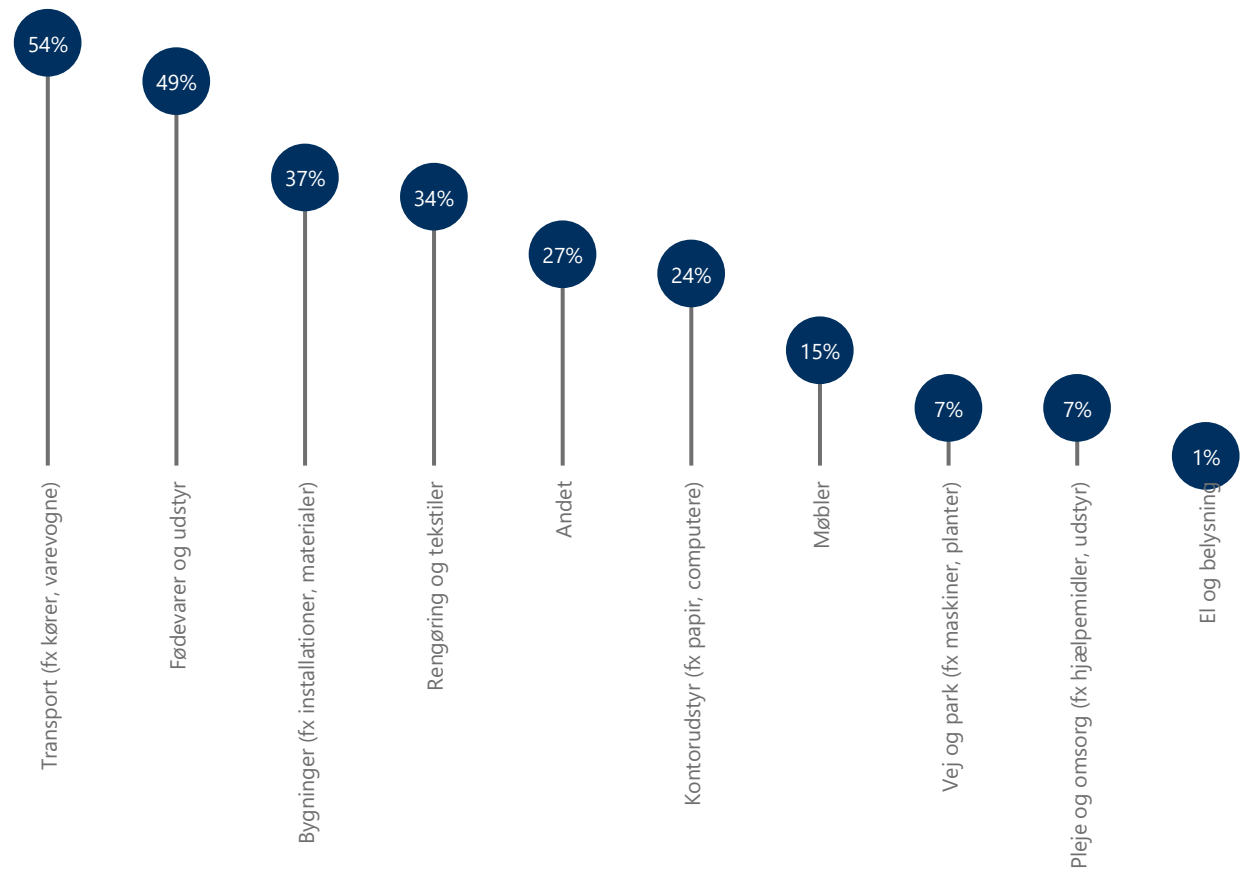
De største potentialer for bæredygtige indkøb er inden for transport og fødevarer

De største potentialer for at øge bæredygtigheden vurderer de indkøbsansvarlige at være inden for især transport og fødevarer. Omkring halvdelen af de indkøbsansvarlige har peget på mindst ét af disse områder. Derudover peger omkring en tredjedel på rengøring, tekstiler og bygningsområdet.

Til gengæld peger under en sjettedel på områder som vej og park, møbler, el/belysning samt pleje og omsorg. I undersøgelsen fra 2020 havde 'Vej og Park' og 'Pleje og omsorg' den laveste bæredygtighedsscore.

Der er meget få forskelle i vurderingen af potentialerne mellem kommuner og regioner med lav-, nogen- og høj bæredygtighed i deres indkøb.

Inden for hvilke 3 områder vurderer du, at der er størst potentiale for at gøre din kommunes/regions indkøb mere bæredygtige?

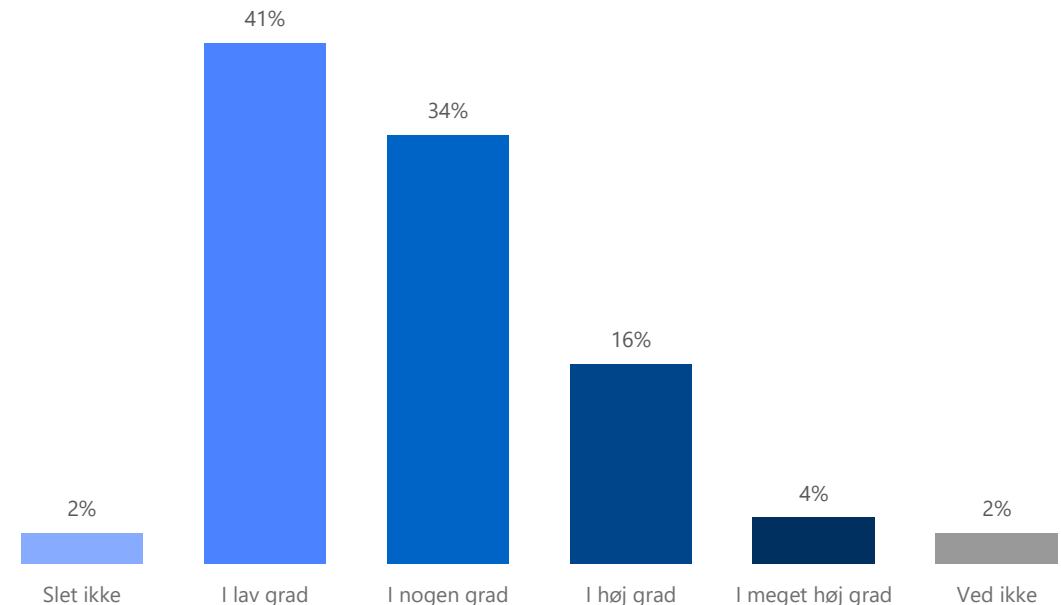

Over 40 pct. af indkøbscheferne svarer, at de ikke har tilstrækkelige kompetencer til at gennemføre den grønne omstilling

[Undersøgelsen fra 2020](#) viste, at der særligt er to væsentlige barrierer for bæredygtighed i de offentlige indkøb: høje anskaffelsespriser samt manglende viden, kompetencer og redskaber. Derfor afdækker denne undersøgelse i hvilken grad de nødvendige kompetencer er til stede lokalt. Kun en femtedel af kommuner og regioner vurderer, at de i høj grad har de nødvendige redskaber og kompetencer til at gøre indkøbene mere bæredygtige. Omvendt svarer over dobbelt så mange (43 pct.) at de i lav grad eller slet ikke har de nødvendige redskaber.

Indkøbscheferne har vurderet, hvad de primært har brug for af kompetencer og redskaber, hvis indkøbene i deres kommune eller region skal blive mere bæredygtige. Det kredser om tre temaer. For det første er der et udbredt ønske om flere værktøjer til analyse og tekniske beregninger, således at beslutninger ikke træffes baseret på mavefornemmelser og man bruger ressourcerne de rigtige steder. For det andet peges der på manglende ressourcer blandt de ansatte som en væsentlig barriere og et ønske om flere ressourcer generelt i indkøbsafdelingerne – især i form af mere specialiseret arbejdskraft der har bæredygtighed som det primære arbejdsområde. For det tredje peger mange på flere modeller, bedst practice og mærkningsordninger fra centralt hold, som kan gøre valgene lettere i især de mindre kommuner. Konkret peges på KL, Partnerskabet for Offentlige Grønne Indkøb samt brancheorganisationerne som relevante aktører.

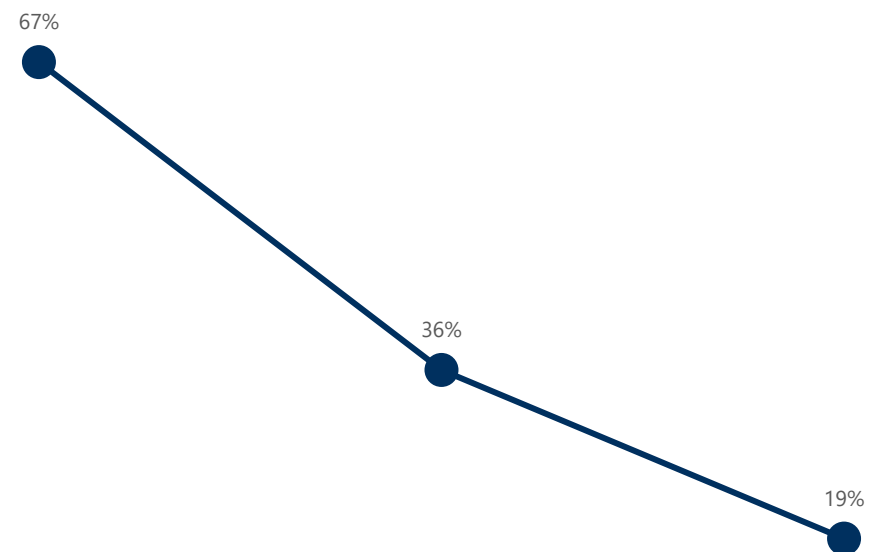
I hvilken grad har din kommune/region de nødvendige redskaber og kompetencer til at gøre kommunens/regionens indkøb mere bæredygtige?

Mangel på kompetencer er en bremse for bæredygtighed i de offentlige indkøb

Manglende kompetencer og redskaber blandt kommuner og regioner er en væsentlig barriere for at gennemføre en grøn omstilling af de offentlige indkøb. Således er der en tæt sammenhæng mellem manglende kompetencer og redskaber på den ene side og at have en lav bæredygtighed i sin indkøbspraksis på den anden side: blandt de kommuner, der kun i lav grad eller slet ikke har de nødvendige kompetencer og redskaber, har to tredjedele en lav eller meget lav bæredygtighed. Den andel falder til gengæld til hhv. 36 pct. og 19 pct. blandt de kommuner og regioner, hvor indkøbschefen svarer, at de i nogen grad eller i høj grad har de nødvendige kompetencer og redskaber til at gøre kommunens/regionens indkøb bæredygtige.

Andel med lav bæredygtighed opdelt på graden af kompetencemangel

I lav grad/slet ikke de nødvendige redskaber og kompetencer

I nogen grad de nødvendige redskaber og kompetencer

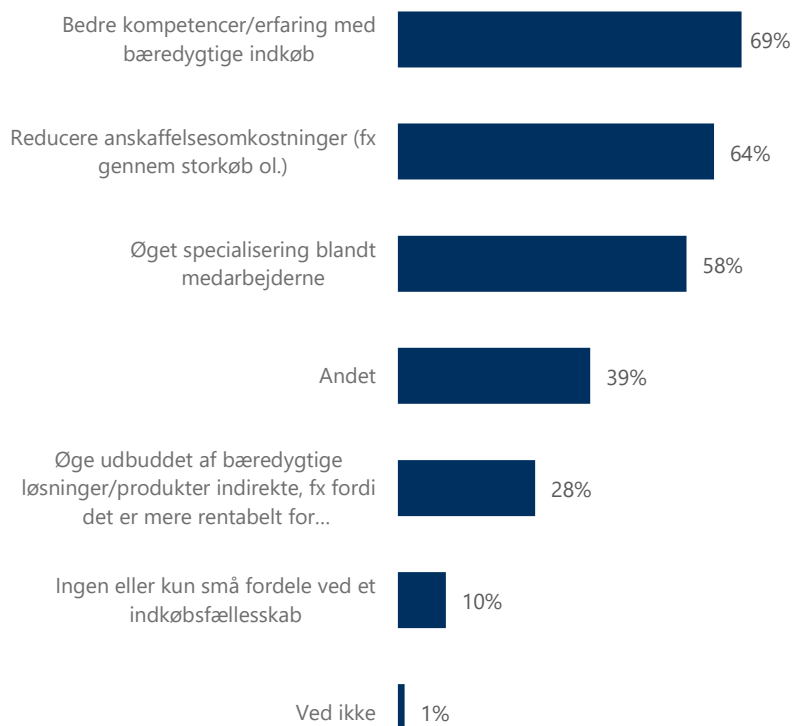
I høj grad/meget høj grad de nødvendige redskaber og kompetencer

Kommunale indkøbsfællesskaber kan potentielt øge kompetencerne og reducere omkostningerne ved grønne indkøb

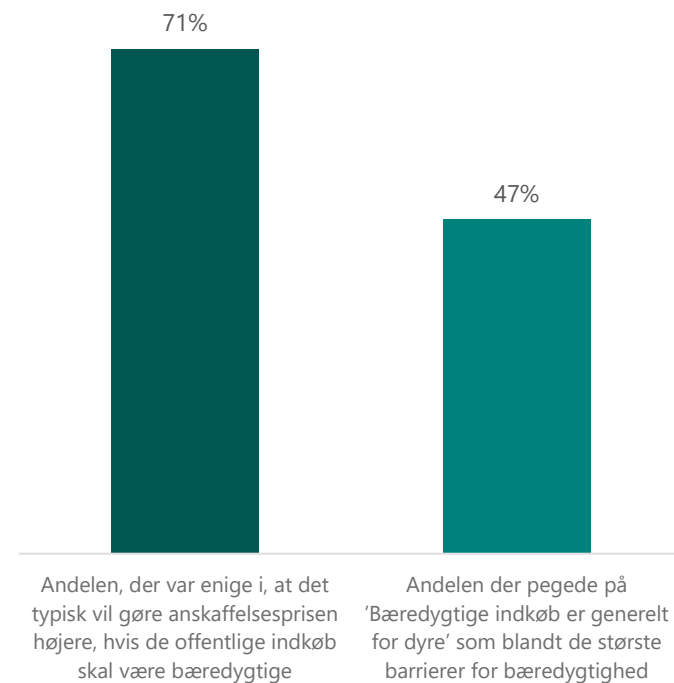
Indkøbsfællesskaber kan være en genvej til bedre, billigere og hurtigere grøn omstilling i kommunerne: to tredjedele vurderer, at fordelene ved et indkøbsfællesskab er opbygning af bedre kompetencer og erfaring med bæredygtige indkøb, øget specialisering samt at reducere anskaffelsesomkostningerne på miljørigtige produkter. Denne vurdering deles af de kommuner, der allerede deltager i et indkøbsfællesskab (fremgår ikke af figuren), der svarer at indkøbsfællesskabet har medført reducerede anskaffelsesomkostninger, øget specialisering og bedre kompetencer og erfaring med bæredygtige indkøb.

Især forholdet vedr. reducerede anskaffelsesomkostninger er interessant, da 71 pct. i 2020-undersøgelsen var helt eller delvist enige i, at anskaffelsespriserne er højere ved bæredygtige indkøb – og 47 pct. i samme undersøgelse pegede på, at høje priser på bæredygtige indkøb var blandt de største barrierer for øget bæredygtighed. Det kan indkøbsfællesskaber potentielt være med til at reducere.

Hvilke fordele vurderer du, at et indkøbsfællesskab vil have mellem din kommune og én eller flere andre kommuner?

Anskaffelsesprisens betydning for bæredygtige offentlige indkøb (grøn indkøbsanalyse 2020)

Halvdelen af indkøbscheferne vurderer ikke, at der er væsentlige barrierer for at etablere indkøbsfællesskaber

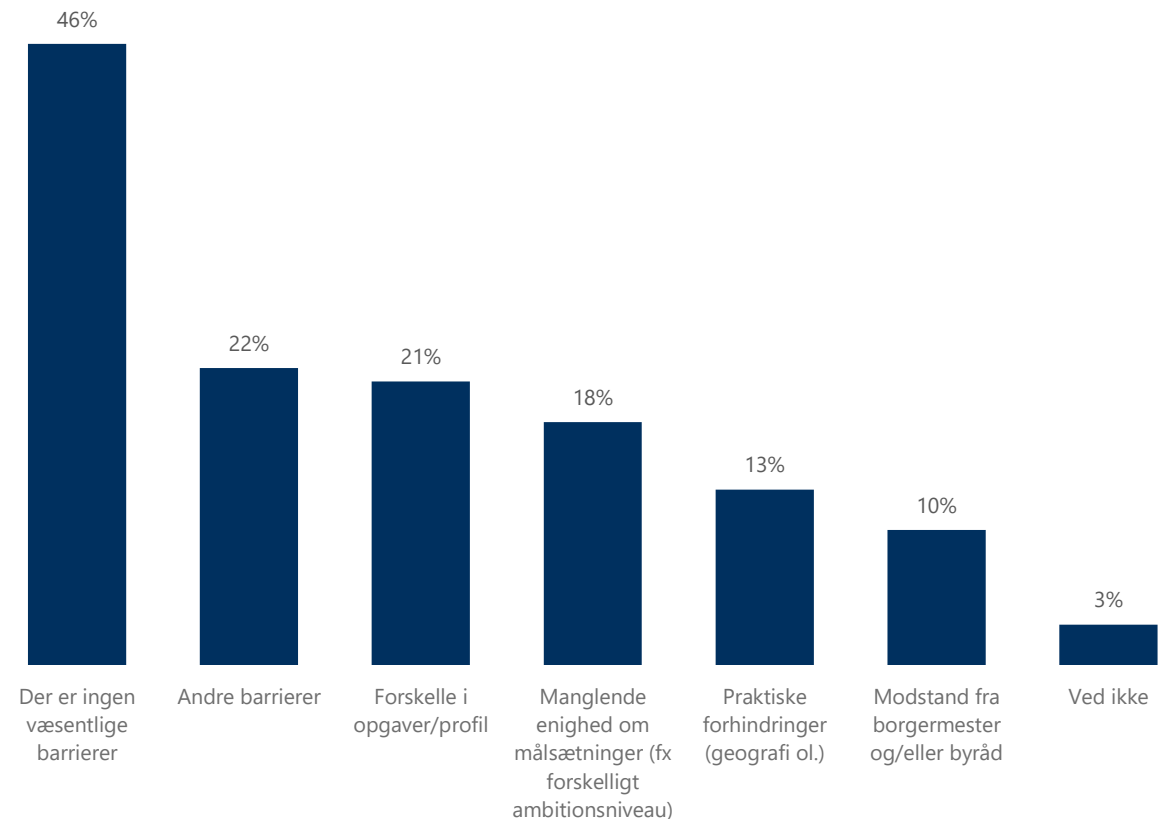
Halvdelen af kommunerne mener ikke, at der er nogen væsentlige barrierer for at etablere indkøbsfællesskaber. Det er bemærkelsesværdigt netop fordi så stor en andel af indkøbscheferne samtidig vurderer, at der er mange fordele forbundet med at etablere indkøbsfællesskaber med andre kommuner.

Omkring en femtedel peger på forskellige barrierer som eksempelvis praktiske forhindringer eller at kommunernes opgaver og profil er anderledes fra hinanden. Knap en femtedel svarer også at manglende enighed om målsætninger og forskelligt ambitionsniveau er en væsentlig barriere for at etablere et indkøbsfællesskab.

Blandt de 22 pct., der har svaret 'Andre barrierer', peger flere indkøbschefer på hensynet til det lokale erhvervsliv som en faktor: at der er "et politisk ønske om at støtte det lokale erhvervsliv" eller at der eksisterer "en vis nervøsitet for at de lokale leverandører bliver tromlet i et indkøbsfællesskab".

Derudover peger flere på, at en ulige arbejdsfordeling er en barriere, samt at der i et indkøbsfællesskab er en tendens til at søge laveste fællesnævner med hensyn til bæredygtighed.

Hvilke af følgende forhold vurderer du er en væsentlig barriere for at etablere et indkøbsfællesskab?

Om undersøgelsen

- Resultaterne bygger på en spørgeskemaundersøgelse udviklet af Epinion i samarbejde med IDA foretaget blandt kommunale og regionale indkøbschefer eller lignende. Undersøgelsen er en opfølgning på en lignende [analyse](#) gennemført i 2020, og der er lavet sammenligninger med denne undersøgelse i det omfang det er muligt og relevant.
- Besvarelserne er indsamlet i perioden 10.-28. oktober 2022 gennem telefoninterviews, og analysen er færdiggjort februar 2023. Der er besvarelser fra 74 kommunale og 4 regionale indkøbschefer. Blandt dem kommer to fra kommuner, som indgår i indkøbsfællesskaber med hhv. én anden og tre andre kommuner. Besvarelserne dækker således indkøbene i 78 kommuner og 4 regioner. I analysen er besvarelserne vægtede med hensyn til antal kommuner, som besvarelserne dækker over.
- Undersøgelsen er gennemført anonymt. Blandt respondenterne indgår både større og mindre kommuner, og der er stor geografisk spredning i besvarelserne: 21 kommuner i Region Hovedstaden har deltaget, 13 kommuner i Region Sjælland, 18 kommuner i Region Syddanmark, 13 kommuner i Region Midtjylland og 9 kommuner i Region Nordjylland.
- Flertallet af besvarelser er blandt indkøbschefer. I de kommuner/regioner, der ikke har en indkøbschef, er undersøgelsen besvaret af den person, der har ansvaret for indkøbene. Dette omfatter stillingstitler som afdelingschef for indkøb, økonomichef, budgetchef, teamleder for indkøb, indkøbskonsulent, udbudschef, indkøbskoordinator, udbudskonsulent ol.